

49. Погрібний Анатолій. Поклик дужого чину. — К.: Просвіта, 2004.
50. Там само.
51. Там само.
52. Там само.
53. Там само.
54. Там само.
55. Українське слово. — 2004. — 2-8 червня.
56. Там само.
57. Літературна Україні. — 1999. — 11 листопада.
58. Там само.
59. Погрібний Анатолій. Поклик дужого чину. — К.: Просвіта, 2004.
60. Там само.
61. Погрібний А. Раз ми є, то де?. — К.: Український письменник, 2003.

The article deals with the problems of being Ukrainian nation without own state since many years, its influence on spiritual development of Ukrainians, on the national system of education. There is also the process of renewal of the native school in the circumstances of the independent Ukraine since seventeen years.

Key words: nation without state, national education, national bringing up, the Ukrainian language, antiukrainian school, native school.

Отримано: 16.08.2008 р.

УДК 001(477)(092):811.161.2:37

Т. Й. Франчук

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА: ІДЕОЛОГІЧНІ ТА ТЕХНОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ВІДПОВІДНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

У статті йдеться про назву навчального закладу як системотвірний компонент формування цілісного освітнього простору.

Ключові слова і словосполучення: інтеграція, цілісний освітній простір, особистісно орієнтована освіта, навчальний заклад.

Нинішній етап розвитку освіти в Україні означений свого роду протидією формалізму та типовості у формуванні навчального закладу будь-якого типу та рівня, даний процес передусім продиктований умовами розвитку демократичного суспільного устрою та ринкової економіки.

Саме тому сьогодні особливо активно досліджується проблема формування цілісного освітнього простору, що трактується: а) як умова безконфліктного продуктивного входження в європейський освітній простір; б) умова переходу на особистісно орієнтовану концепцію освітньої діяльності.

Проблема надзвичайно складна, оскільки йдеться не просто про переорієнтацію, а про свого роду ломку стереотипів, пов'язаних з

традиційними уявленнями про освіту, в контексті якої знання трактуються як самоцінність і основним механізмом її реалізації є інформаційно-репродуктивна технологія. За такої освітньої парадигми формування цілісного освітнього простору було неактуальним: кожен викладач передавав свою, визначену рамками навчального предмета, «порцію» знань, формувалася вміння їх застосовувати у стандартних ситуаціях. Якщо йдеться про вищу професійну освіту, то ідея цілісного простору передусім пов'язана із формуванням умов, оптимальних для самореалізації студента в процесі його професійного становлення, формування професіоналізму на основі «Я-концепції», свого роду творення майбутньої професійної діяльності (і себе в ній), максимально інтегруючи її у власний життєвий простір.

Цілісний освітній простір в державі формується за рахунок інтеграції мікропросторів, які функціонують на основі єдиних концептуальних засад і в той же час означені особливостями кожного конкретного навчального закладу: його історією, ідеологією, пріоритетами та конкретною концепцією розвитку, рівнем та характером діяльності суб'єктів педагогічної діяльності ВНЗ.

Зрозуміло, що цілісний простір формується на основі базових ідей, що набувають рангу інтегруючих, системотвірних, тобто ідей, навколо яких можна реально об'єднати всіх учасників педагогічного процесу, ціле спрямувати їх діяльність у одному напрямку, при тому не нівелюючи їх особистісно орієнтованих технологій професійної діяльності, не «підганяючи» їх під один стандарт.

Пошук об'єднаних ідей є досить складним і проблематичним. Важливо не повторити старі помилки тоталітарного соціального простору, коли ідеологічні засади представлялись як догма, якій неодмінно мали слідувати всі, безвідносно до результатів самовизначення кожного у їх контексті. Формула «нав'язування» безперспективна і альтернатива даній формулі одна: процес визначення об'єднаних ідей, а також технологія їх реалізації в конкретному освітньому просторі повинні стати предметом співпраці всіх учасників освітньої системи.

Слід врахувати ще одну особливість формування простору: він повинен мати свою ідентичність, яка об'єктивується в іміджі, що буде його вирізняти з поміж інших закладів, і саме на його основі має проектуватись самодостатня само розвивальна система, яка буде не лише відкритою для соціально-культурного простору регіону, а стане реальним суб'єктом його творення.

Однією із значущих складових іміджу навчального закладу (за логікою і його системотвірним елементом) є повна назва закладу, в тому числі і ім'я, яке йому присвоюється. За умов, коли наявність цілісного освітнього простору не була актуальною проблемою освітньої системи, присвоєння навчальному закладу імені визначної людини було радше загальноприйнятим формальним актом, аніж фактором формування відповідного освітнього простору, що вирізняє його з поміж інших закладів даного типу, надає йому відповідного ідеологічного забарвлення, спрямованості розвитку. Про форма-

льність означеного процесу може свідчити, для прикладу, той факт, що як студенти, так і викладачі ВНЗ мало знали про людину, ім'я якої носив навчальний заклад, його життєвий шлях та професійні здобутки не були об'єктом підвищеного інтересу, пов'язаним з власним процесом професійного становлення та саморозвитку. У кращому випадку, у даному ВНЗ студенти могли отримати додаткову інформацію, що стосується життя та діяльності даної визначної людини у відповідному музеї закладу, на стендах, під час впровадження конференцій з приводу ювілейних дат, тощо. Але все це була у більшій мірі інформація для запам'ятовування, а не реальний засіб розвитку освітньої системи, підвищення якості професійного становлення спеціаліста (найвища ціль освітньої системи).

Назва закладу — основа іміджу, а це значить, що в ній акумулюються головні цінності та самобутність освітньої системи, що складає її суть і відрізняє від інших. Для початку поміркуємо над тим, в який спосіб назва навчального закладу з позиціонуванням імені людини, яка складає частину цієї назви, може виступати об'єднуючим фактором закладу, одним із системотвірних елементів системи, її цілісного освітнього простору.

Оскільки формулювання назви закладу — це у більшій мірі стандартизований процес, який визначає його головне функціональне призначення, то присвоєння йому відповідного імені — добровільний, творчий, тобто такий, який потребує об'єднання зусиль всіх членів колективу, в результаті якого реально продукуються об'єднанчі ідеї, які мають непересічну цінність для формування освітньої системи як цілісності, забезпечення узгодженої взаємодії всіх суб'єктів системи у реалізації базових завдань даного закладу. Неформальність процесу може забезпечити лише процедура присвоєння, в результаті якої проектується спільний пошук найвищих цінностей конкретної освітньої системи. На етапі, коли ім'я, що присвоюється закладу, визначено заздалегідь, важливим є колективний процес його осмислення в системі, визначення механізмів та технологій об'єктивації в системі, забезпечення на даній основі перспектив її розвитку.

Надзвичайно важливим вважаємо той фактор, що людина, ім'я якої присвоєно навчальному закладу, має безпосередній стосунок до нього, тобто на якомусь етапі його функціонування вона сама долучалась до творення системи і зафіксовані значущі наслідки її діяльності стосовно (або в рамках) саме цього закладу. Звідси з'являється суб'єктивне ставлення до людини, що має безпосередню причетність до закладу, розуміє систему зсередини, її реальні набутки сприймаються як свого роду «цеглинки» спільної будови. Немає необхідності переконувати в тому, що лише розуміння історії розвитку закладу (а не формальне знання інформації про етапи становлення) допоможе не лише вірно визначити перспективи його розвитку, а й зберегти та розвинути самобутність закладу, у повній мірі реалізуючи закладений інтелектуальний, науковий, культурний потенціал, теорію та практику професійної освіти саме цього навчального закладу. Також це

може бути ім'я людини, що не має безпосереднього відношення до навчального закладу, але основні її ідеологічні, життєві та професійні позиції є співзвучними з концептуальними позиціями розвитку конкретного навчального закладу і сприймаються членами відповідного колективу як стратегічні орієнтири на перспективу.

Системотвірним чинником цілісного освітнього простору буде виступати не ім'я людини як таке, а намагання осмислити кожним суб'єктом освітньої системи її життєву ідеологію, філософію та технологію її реалізації у комплексі всіх складових, систему професійної діяльності та ін. в контексті власного життєвого та професійного простору. Саме цей процес проектує необхідність активного професійного спілкування всіх учасників педагогічного процесу навколо означених проблем, в результаті якого виробляються спільні цінності, формується потреба об'єднання зусиль і їх спрямування на вирішення глобальних проблем навчального закладу. Активна взаємодія членів колективу сприяє пізнанню одним одного, зближення фундаментальних позицій професійної діяльності, формуванню потреби та змін працювати «в команді», відчувати свою причетність до визначення стратегії і тактики розвитку навчального закладу, цілеспрямованої їх реалізації.

З означених вище причин не можна з людини формувати «ідола» і запроваджувати стратегію, розробляти механізми поклоніння. І не тільки тому, що кожна людина — жива істота і їй неодмінно притаманні недоліки та помилки, а й тому, що ідеалізація у будь-якому варіанті спонукає до запам'ятовування кимсь вироблених ідей, ідеологічних та життєвих позицій, неусвідомленого слідування їм (у кращому випадку), а не самовизначення у їх контексті. Очевидно, тут буде представляти вищу цінність не лише конкретні наслідки діяльності людини, а й процес їх творення (ідеологія життя і професійної діяльності, процес пошуку істини та шляхів її об'єктивної у просторах, в яких себе реалізує дана людина). Лише за такої умови досвід визначної людини та її соціально, культурно, професійно значущі набутки стануть дієвим чинником самовизначення та саморозвитку викладача та студента. Тим самим не буде провокуватись конфлікт між реальним досвідом викладача, студента і ідеями та цінностями іншої людини, які він вивчає і сприймає як чужі для себе, а значить і практично недосяжні.

Важливо, щоб процес прийняття імені людини як титульної складової навчального закладу проектувався цілеспрямовано і поетапно, був забезпечений відповідною науково обґрунтованою концепцією і, безперечно, базувався на володінні інформацією стосовно його життя та діяльності, реальному рівні та особливостях ставлення до даної особи всіх членів колективу. Діагностичні процедури дозволять також визначити проблему, яка може досліджуватись в контексті життєтворчості та професійної діяльності людини, ім'я якої носить навчальний заклад, і яка в той же час представляє особливу актуальність для викладачів. Тобто, важливо не стільки дотриматись традиційної логіки вивчення доробку визначної особистості (біографія, етапи ста-

новлення, наукові інтереси, професійна діяльність і т.д.), скільки відшукати тему, яка буде співзвучна з особистісними та професійними потребами переважної більшості членів колективу, що і викличе пізнавальний інтерес, актуалізує власний досвід діяльності.

Якщо говорити про ім'я проф. Івана Огієнка, з яким пов'язаний процес становлення Кам'янець-Подільського національного університету, то можна спроєктувати декілька напрямків роботи, орієнтованих на формування цілісного освітнього простору, об'єднання всіх суб'єктів освітньої системи навколо спільного наукового, професійного пошуку.

На етапі становлення ринку освітніх послуг, який в однаковій мірі стосується всіх типів та рівнів навчальних закладів, особливої актуальності набуває проблема професійного зросту викладача, забезпечення його конкурентоспроможності, здатності працювати за новими освітніми стандартами. Йдемо до освіти, за якою центром системи і, відповідно, основним суб'єктом оцінювання її якості, буде студент, зацікавлений, в свою чергу, отримати такий рівень освіти, який забезпечить його конкурентоспроможність на ринку праці. Принципово інша технологія освіти формує ситуацію, за якої у ВНЗ зможе працювати лише викладач професійний, який може продуктивно організувати педагогічний процес, бути особистісно та професійно прийнятним студентом.

Надзвичайно актуальною є осмислення проблеми в контексті досвіду іншої людини, яка досягла висот професійної майстерності (особливо поважне ставлення викликає історичний досвід, тобто досвід, перевірений часом, який не сприймається як експериментальний, ситуативний, що виконується на чийсь замовлення).

Один з учнів І.Огієнка, колишній студент Київського університету Св. Володимира Віктор Петров, згадує, що студентська аудиторія після прочитаної лекції (на той час І.Огієнку виповнилось 33 роки) аплодувала з небувалим ентузіазмом, це була «найблискучіша лекція з усіх доцентських лекцій тих часів в університеті».

Високий професійний стандарт в роботі викладача може стати предметом спільного наукового пошуку всіх членів колективу, оскільки складові успіху можуть бути екстрапольовані на діяльність викладачів будь-якої фахової спрямованості. Особливу цінність представляє можливість об'єднання зусиль філософів, психологів, педагогів, соціологів, культурологів, істориків, лінгвістів, методистів та ін. у комплексному, глибокому аналізі професійної діяльності викладача та чинників, що обумовлюють її якість. У будь-якому разі, не може йтися про наслідування якихось навіть самих довершених зразків (цей процес непродуктивний в своїй основі), загальні висновки та ідеї повинні бути осмислені в контексті власного досвіду діяльності і на їх основі самостійно розроблені механізми та процедури удосконалення своєї технології діяльності.

Реальний науковий пошук неодмінно обумовить потребу викладачів шукати адекватні форми професійного спілкування: дискусійні

клуби, теоретичні семінари, наукові конференції, тренінги та ін. За таких умов означені форми перестануть бути формальними акціями, коли кожен викладач повідомляє свої наукові доробки (або і імітує їх), не викликаючи потреби у спільній комунікативній взаємодії, необхідності об'єднання зусиль навколо спільних проблем. Закономірно, що науковий пошук викладачів викличе потребу у доєднанні зусиль студентів, які в означеній проблемі є особливо значущими (педагогічний процес — суб'єкт-суб'єктна взаємодія викладача та студента). Окрім того, для студента — майбутнього вчителя, проблема майстерності викладання є так само актуальною. Таке масштабне об'єднання зусиль всіх суб'єктів освітньої системи:

- формує спільне інтелектуальне поле, що у значній мірі визначає якість цілісного освітнього простору навчального закладу;
- формує сприйняття людини, іменем якої названий навчальний заклад, як значущого орієнтира у розвитку освітньої системи, власного досвіду професійної діяльності;
- формує почуття патріотизму до навчального закладу, в якому працює викладач, відчуття своєї причетності і відповідальності за його загальні якісні показники, імідж, статус і т.д.;
- забезпечує значущість результатів спільного наукового пошуку, психологічну та предметну готовність до їх масової реалізації на практиці;
- формує спільну базу фундаментальних позицій, що лежать в основі розвитку освітньої системи і слугують орієнтиром розвитку індивідуальних технологій професійної діяльності викладача.
- формує стиль міжособистісних відносин (суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладача та студента).

Означена тема для спільного наукового та професійного пошуку неодмінно обумовить потребу у дослідженні інших проблем в контексті життя та діяльності І.Огієнка. Це можуть бути проблеми рівня: 1. Українська мова для І.Огієнка як основа життєвого простору, через який проходять всі особистісні смисли. 2. І.Огієнко як автор християнської філософії служіння народові «Працюймо всі для свого рідного народу, щоб він став вільним і міцним»). 3. Основи формування базових цінностей та життєвої ідеології всупереч загальноприйнятим стандартам та орієнтирам. 4. Інтеграція життєвих та професійних смислів в процесі життєздійснення І.Огієнка. Таких проблем можна змоделювати багато, головне, щоб вони були співзвучними з професійними та життєвими проблемами викладачів, студентів певного навчального закладу, щоб їх дослідження проходило не абстрагуючись, а в контексті власного досвіду, тобто не дослідження заради дослідження, а як засіб удосконалення власного життя і професійної діяльності як її значущої складової.

Через такі форми роботи формується ставлення до особистості людини, ім'я якої присвоєно навчальному закладу, її життя та діяльності як свого роду іманентної складової освітньої системи, орієнти-

ру її розвитку. Водночас, формується і відповідальність, потреба відповідати високим заданим стандартам, які добровільно обирались всіма членами колективу.

Означена позиція унеможливить насадження зразків інноваційної освіти безвідносно до особливостей системи, що історично складалася і функціонує на даний період. У процесі модернізації освіти саме досвід буде первинним, він буде осмислюватись в контексті інноваційних стандартів і проектуватиметься процес сходження до інноваційної освіти з максимальним збереженням позитивних досягнень і специфіки професійної діяльності суб'єктів освітньої системи даного навчального закладу, логіки та самобутності її історичного розвитку.

The article covers the problem of the name of educational establishment as a system forming component of united educational space.

Key words: integration, the united educational space, person directed education, educational establishment.

Отримано: 1.09.2008 р.

УДК 001(477)(092):342.3

В. П. Матяшук

Львівський державний лицей з посиленою військово-фізичною підготовкою імені Героїв Крут

І.ОГІЄНКО: ГУМАНІТАРНІ ЗАСАДИ ПОБУДОВИ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

В статті йдеться про духовні заповіді І.Огієнка щодо побудови й зміцнення незалежної української держави.

Ключові слова: найголовніша ідея українського народу, національна свідомість, незалежність української держави, єдина православна церква, соборна літературна мова, історія України, українські традиції.

Світ знає Івана Огієнка (митрополита Іларіона) як відомого церковного та громадського діяча, історика церкви, педагога, енциклопедиста, автора близько двох тисяч робіт різного характеру, людину, яка гордо пронесла крізь світи і роки звання сина Українського Народу. Яким би видом діяльності він не займався — в усіх його діяч чітко простежується незламна постать борця за самостійність Української держави.

Державотворчу діяльність І.Огієнка в тому чи іншому аспекті досліджували М.Тимошик, З.Тіменик, Є.Сохачька, А.Завадовський, В.Лозовий та інші, але це питання багатозначне, вимагає різнобічного підходу і не втратило своєї актуальності.

Для забезпечення суверенності нашої держави, утвердження й поширення української національної ідеї необхідно здійснити глиби-